

Bogusław Nadolski

"Doxology. The Praise of God in Worship, Doctrine and Life", Geoffrey Wainwright, Westminster 1980 : [recenzja]

Collectanea Theologica 54/4, 189-190

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dycji cyrylometodiańskiej, głoszącej ideał uniwersalizmu chrześcijańskiego, otwartego na wielość i różnorodność, ustrzegł ich uczestników przed ciasnym partykularyzmem i prozelityzmem. Kongresy welehradzkie (1907—1936) zdołały — i w tym ich znaczenie — przełamać głęboką inercję w relacjach katolicko-prawosławnych, a jednocześnie zapoczątkowały nieśmiały dialog, upramoconiony w naszych czasach.

Podstawa źródłowa pozwala Niemcowi przedstawić aktywność Stojana w dziele społecznej informacji na rzecz pojednania obu Kościołów jako redaktora czasopism, inicjatora publikacji z zakresu teologii porównawczej, autora artykułów, organizatora tzw. kursów wschodnich skoncentrowanych wokół teologii i duchowości wschodniego Kościoła. Wszystko to upoważnia autora do nadania Stojanowi tytułu „apostoła” jedności kościelnej i prekursora myśli ekumenicznej II Soboru Watykańskiego.

Paralelnie do zasadniczego wątku, spotykamy w książce również humanistyczny wymiar działalności Stojana, przejawiający się w organizowaniu pomocy charytatywnej, w pojednawczej postawie wobec księży czeskich związanych z antyrzymską „Jednotą”, a także w trosce o wyzwolenie własnego narodu. Analiza profilu duchowego Stojana powinna być tematem oddzielnej pracy, ze względu chociażby na zakończony etap wstępny procesu beatyfikacyjnego. Bliższe informacje o stanie przygotowań tego procesu podaje kard. Franciszek Tomášek, abp Pragi w słowie wstępnym recenzowanej książki.

Otrzymałmy erudycyjne studium biograficzne, zaopatrzone w bogaty aparat naukowy, obejmujący ponad czterysta pięćdziesiąt pozycji bibliograficznych. W porównaniu z uprzednimi biografiami czeskimi o Stojanie (por. Fr. Cínek 1936 r., J. Olšr 1936 r., B. Zlámal 1973 r.) jest to praca bardzo dojrzała i wnikliwa; owoc wieloletniego wysiłku, przygotowany m. in. poprzez prelekcje wygłaszane na uniwersytetach Stanów Zjednoczonych Ameryki w St. Louis (r. 1982) i w Pittsburgu (r. 1982). Książka ukazuje się w dogodnej chwili, kiedy z inspiracji Jana Pawła II zainicjowano ważną refleksję na temat duchowej jedności chrześcijańskiej Europy, na którą składają się przecież dwie wielkie tradycje: Wschodu i Zachodu. Myśl ta była szczególnie bliska abpowi Stojanowi. Autorowi należy się uznanie, że zaprezentował, być może w przeddzień beatyfikacji, oryginalne świadectwo głębokich intuicji chrześcijańskich, nie znanych dotąd światu zachodniemu.

ks. Leonard Górka SVD, Lublin

Geoffrey WAINWRIGHT, *Doxology. The Praise of God in Worship, Doctrine and Life*, Westminster 1980, Epworth Press, s. 609.

Autorem pracy jest profesor teologii systematycznej w Union Theological Seminary w Nowym Jorku, metodysta. Jego jednak formacja intelektualna i duchowa kształtowała się tak pod wpływem teologii anglikańskiej (John Macquarrie), prawosławnego Kościoła (Nikos Nissiotis), jak również ruchu ekumenicznego. Wainwright brał udział w pracach Światowej Rady Kościołów, w przygotowywaniu Dokumentu z Limy. (Dokument wypracowany przez Światową Radę Kościołów w Limie w 1982 r. dotyczący uzgodnionych poglądów odnośnie rozumienia sakramentu chrztu, Eucharystii i posług.) Nie bez znaczenia na ekumeniczny sposób traktowania teologii posiadał jego pobyt i wykłady w Kamerunie. Obecnie pełni także funkcję przewodniczącego (wybrany w 1983 r.) Societas Liturgica. Stowarzyszenie to, jak wiadomo, z założenia swego prowadzi badania liturgiczne w aspekcie ekumenicznym. Sposób myślenia Wainwrighta jest wyraźnie zabarwiony przez liturgię chrześcijańską i tę wizję chce wyrazić na kartach swojej pracy („My vision of faith is firmly shaped and strongly coloured by the Christian liturgy” — s. 1). Autor w podtytule umieścił napis „teologia systematyczna”. Jeśli pozostaniemy przy tym określeniu, to natychmiast trzeba dodać, że

jest ona ujęta z perspektywy liturgicznej. W przedmowie sam autor proponuje także określenie teologia kultu. Zadaniem pracy jest ukazanie relacji pomiędzy doktryną a kultem.

Autor pisze z wiary i dla wiary. Chce, aby jego praca przyczyniła się i pomogła wszystkim, którzy chcą chwalić Boga w kulcie, przez doktrynę i w życiu. Nie ujmuje jednak tego zadania praktycystycznie. Pracę teologa pojmuje jako fundamentalnie związaną z dobrem społeczności. Tę społeczność zawsze ma na uwadze. Stąd do zadań teologa zalicza oczywiście w chrześcijańskiej wizji świata jaśniejsze widzenie i ocenę środków przekazywania tej wizji, inspirowanie historii Kościoła i świata w świadomej relacji do ostatecznych zamiarów Bożych. Te zadania wchodzą także do szerokiego rozumienia kultu i to założenie usprawiedliwia umieszczenie w pracy tzw. „zagadnień kontekstualnych”, do których zalicza ekumenizm, kulturę, etykę, jak również działalność ruchu liturgicznego.

Osobiście jestem autorowi szczególnie wdzięczny za trafne, konsekwentne powiązanie rozumienia liturgii z realizacją odwiecznego planu Bożego w Chrystusie i przez Chrystusa, podkreślenie nie tylko wyjątkowego miejsca Chrystusa w liturgii, ale także roli i działania Ducha Świętego (s. 87—116), jak również „eschatycznego napięcia” liturgii przekazywanej Kościołowi i w nim realizowanej. Dzięki temu Kościół jest „nadzieją dla świata” (s. 143).

Moja szczególna wdzięczność dotyczy także szerokiego omówienia (aż w dwóch rozdziałach — łącznie 56 stron) rozumienia w Kościele katolickim i protestantyzmie znanego adagium: *lex orandi — lex credendi*.

Z pracy przebiega nie tylko znawstwo zagadnień, umiłowanie liturgii, ale również głęboki szacunek dla misterium i chrześcijańska pokora wobec działania Boga w liturgii Kościoła.

ks. Bogusław Nadolski TChr., Warszawa-Poznań

Adelheid BUSCH, *Die vergleichende Pädagogik in der DDR. Eine disziplingeschichtliche Untersuchung*, München 1983, Johannes Berchmans Verlag, s. 264.

Książka stanowi historyczno-krytyczne studium z dziedziny pedagogiki porównawczej, nauki powstałej stosunkowo niedawno i powoli się rozwijającej. Jej przedmiotem jest zestawienie założeń, celów i metod wychowania, a także istniejących w wielu krajach systemów oświatowych w celu ich naukowej analizy oraz wypracowywania szerokich horyzontów dla współczesnej wiedzy pedagogicznej.

Autorka ograniczyła się w swej monografii do jednego kraju, mianowicie do Niemieckiej Republiki Demokratycznej, śledząc tam rozwój wymienionej dyscypliny od momentu powstania państwa enerdowskiego aż do chwili obecnej. Praca jest obficie udokumentowana, napisana przejrzyście. Zawiera trzy rozdziały.

W pierwszym rozdziale zostało naszkicowane podłoże pedagogiki w NRD. Składają się na nie przede wszystkim dwa elementy: a) tworzenie jedności narodowej w państwie, które powstało jako jedynie część dawnej Rzeszy Niemieckiej oraz b) internacjonalizm socjalistyczny, kształtujący się pod znacznym wpływem pedagogiki radzieckiej.

Rozdział drugi ukazuje rozwój i instytucjonalizację pedagogiki porównawczej w NRD jako dyscypliny naukowej. Nad rozwojem tym zaciążył mocno podział Europy na dwa obozy: socjalistyczny i kapitalistyczny, wskutek czego analiza treści wychowawczych pedagogiki Zachodu nie budziła wśród specjalistów enerdowskich zbyt intensywnego zainteresowania.

Nieco optymistyczniej przedstawia się rozdział trzeci. Stwierdza się w nim obecność przedstawicieli pedagogiki NRD-owskiej na wielu zjazdach międzynarodowych, także urządzanych na Zachodzie. Rozwija się również dyskusja, bogająca pedagogikę porównawczą enerdowską, ale pra-